

From the Mishnah to Maggid

Part 1: Are You a Karaite If You Leave Out Avadim Hayinu?

1) Shemot 13:7-8

מצות יאכל את שבֵּעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאֶה לָּךְ שְׂאֵר בְּכַל־גְּבֻלְךָ:
וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעַבְדִּי זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:

Throughout the seven days unleavened bread shall be eaten; no leavened bread shall be found with you, and no leaven shall be found in all your territory.
And you shall explain to your child on that day, 'It is because of what the LORD did for me when I went free from Egypt.'

2) Jubilees 49:6 (150 BCE)

And all Israel was eating the flesh of the paschal lamb, and drinking the wine, *and was lauding, and blessing, and giving thanks to the Lord God of their fathers*, and was ready to go forth from under the yoke of Egypt, and from the evil bondage.

3) Philo (1st century CE), The Special Laws 2:148

And those who are to share in the feast [of Passover] come together not as they do to other entertainments, to gratify their bellies with wine and meat, but to fulfil their hereditary custom *with prayer and songs of praise*.

4) Mishna Pesachim 10:2-8

מְזַגְגוּ לוֹ כּוֹס רֵאשׁוֹן, בֵּית שַׁמַּי אוֹמְרִים, מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, וְאַחֵר כֶּף מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחֵר כֶּף מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם:

They mixed him the first cup: Bet Shammai says: first he blesses over the day and then over the wine. Bet Hillel says: first he blesses over the wine and then over the day.

הֵבִיאוּ לְפָנָיו, מִטְבֵּל בְּחֻזְרָתוֹ, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְפָרְפֶּרֶת הַפֶּתַח. הֵבִיאוּ לְפָנָיו מִצָּה וְחֻזְרָת וְחֻרְסָת וְשִׁנֵּי תְּבַשְׁלִילִין, אֵף עַל פִּי שְׂאִין חֻרְסָת מִצָּה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר, מִצָּה. וּבִמְקוֹדֶשׁ הָיוּ מְבִיאִים לְפָנָיו גּוֹפּוֹ שֶׁל פָּסַח:

They bring [it] in front of him. He dips lettuce before until he reaches the appetizer that precedes the bread. They bring before him matzah, lettuce, and haroset (and two dishes) though the haroset is not mandatory. Rabbi Elazar son of Rabbi Zadok says: it is mandatory. And in the Temple they bring the body of the pesah before him.

מִזְגוּ לוֹ כּוֹס שֵׁנִי, וְכֵאֵן הֵבֵן שׁוֹאֵל אָבִיו, וְאִם אֵין דַּעַת בְּבֶן, אָבִיו מְלַמְדוֹ, מֵה גִשְׁמִינָה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלוֹת, שֶׁבְּכָל הַלַּיְלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֶמֶץ וּמִצֵּה, הַלֵּילָה הַזֶּה כְּלוּ מִצֵּה. שֶׁבְּכָל הַלַּיְלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, הַלֵּילָה הַזֶּה מְרוֹר. שֶׁבְּכָל הַלַּיְלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֶּשָׂר צְלִי, שְׁלוּק, וּמִבְשָׁל, הַלֵּילָה הַזֶּה כְּלוּ צְלִי. שֶׁבְּכָל הַלַּיְלוֹת אָנוּ מְטַבֵּילִין פְּעַם אַחַת, הַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים. וְלִפֵּי דַעַתוֹ שָׁל בֶּן, אָבִיו מְלַמְדוֹ. מִתַּחֲתֵיל בְּגִנּוֹת וּמִסִּים בְּשִׁבְחָה, וְדוֹרֵשׁ מֵאַרְמֵי אוֹבֵד אָבִי, עַד שִׁיגְמַר כָּל הַפְּרָשָׁה כְּלָה:

They mixed him a second cup, and here the son questions his father. If the son lacks the intelligence to ask, his father instructs him: How different this night is from all other nights! On all other nights we eat hametz and matzah, tonight only matzah. On all other nights we eat other vegetables, tonight only bitter herbs. On all other nights, we eat meat roasted, boiled or cooked, tonight only roasted. On all other nights we dip once, tonight twice. And according to the intellect of the son, the father instructs him. He begins with shame and concludes with praise; and expounds from “A wandering Aramean was my father” (Deuteronomy 26) until he completes the whole section.

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הֵיךְ אוֹמֵר, כֹּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלוּ בְּפִסְחָה, לֹא יֵצֵא יָדָי חוֹבְתוֹ, וְאֵלוּ הֵן, פִּסְחָה, מִצֵּה, וּמְרוֹר. פִּסְחָה, עַל שׁוּם שֶׁפִּסְחָה הִמְקוּם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. מִצֵּה, עַל שׁוּם שֶׁנִּגְאָלוּ אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. מְרוֹר, עַל שׁוּם שֶׁמְרָרוּ הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. בְּכָל דּוֹר וְדוֹר חֵיב אָדָם לְרַאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יג), וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם. לְפִיכָה אֲנִי חֵיבִין לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדְרֵה, לְבָרֵךְ, לְעַלֵּה, וּלְקַלֵּס, לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלֶּה, הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוּת לְחֵירוּת, מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֲבָל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וּמִשְׁעַבְדוּת לְגְּאֻלָּה. וְנֹאמַר לְפָנָיו, הַלְלוּיָהּ:

Rabban Gamaliel used to say: whoever does not make mention of these three things on Pesah does not fulfill his duty. And these are they: the pesah, matzah, and bitter herbs. The pesah because the Omnipresent passed over the houses of our fathers in Egypt. The matzah because our fathers were redeemed from Egypt. The bitter herb because the Egyptians embittered the lives of our fathers in Egypt. In every generation a man is obligated to regard himself as though he personally had gone forth from Egypt, because it is said, “And you shall tell your son on that day, saying: ‘It is because of that which the Lord did for me when I came forth out of Egypt’” (Exodus 13:8). Therefore it is our duty to thank, praise, laud, glorify, raise up, beautify, bless, extol, and adore Him who made all these miracles for our fathers and ourselves; He brought us forth from slavery into freedom, from sorrow into joy, from mourning into festivity, from darkness into great light, and from servitude into redemption. Let us say before him, Hallelujah!

עַד הֵיכָן הוּא אוֹמֵר, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, עַד אִם הִבְנִים שְׁמַחָה. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, עַד חֲלֵמִישׁ לְמַעֲנֵינוּ מִיָּם. וְחוֹתֵם בְּגְאֻלָּה. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, אֲשֶׁר גְּאָלְנוּ וְנִגְאָל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא הָיָה חוֹתֵם. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר, כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהֶי אֲבוֹתֵינוּ יִגְעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלְרַגְלִים אֲחֵרִים הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשִׁלוֹם, שֶׁמַּחִים בְּבִנְיָן עִירָה וְשָׂשִׁים בַּעֲבוֹדָתָהּ, וְנֹאכַל שֵׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפִּסְחִים כו', עַד בְּרוּךְ אַתָּה ה' גְּאֹל יִשְׂרָאֵל:

How far does one recite it? Bet Shammai say: Until “As a joyous mother of children” (Psalms 113:9). But Bet Hillel say: Until “The flinty rock into a fountain of waters” (Psalms 114:8). And he concludes with [a formula of] redemption. Rabbi Tarfon says: “Who redeemed us and redeemed our fathers from Egypt”, but he did not conclude [with a blessing]. Rabbi Akiva says: “So may the Lord our God and the God of our fathers bring us to other appointed times and festivals which come towards us for peace, rejoicing in the rebuilding of Your city and glad in

Your service, and there we will eat of the sacrifices and the pesachim” etc. until “Blessed are You who has redeemed Israel.”

מְזַגְגוּ לוֹ כּוֹס שְׁלִישִׁי, מְכַבֵּד עַל מְזוֹנּוֹ. רַבִּיעִי, גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהֲלֵל, וְאוֹמֵר עָלָיו בְּרֶפֶת הַשִּׁיר. בֵּין הַכּוֹסוֹת הַלְלוּ, אִם רוֹצֵה לְשִׁתּוֹת, יִשְׁתֶּה. בֵּין שְׁלִישִׁי לְרַבִּיעִי, לֹא יִשְׁתֶּה:

They poured him a third cup, blesses over his meal. A fourth [cup], he concludes the Hallel, and recites over it the blessing of song. Between these cups if he wants he may drink; between the third and the fourth he may not drink.

וְאֵין מְפָטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִיקוֹמָן. יִשְׁנּוּ מִקְצָתוֹ, יֹאכְלוּ. בְּלֵן, לֹא יֹאכְלוּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, גְּתַנְמָנְמוּ, יֹאכְלוּ. גְּרַדְמוּ, לֹא יֹאכְלוּ:

One may not conclude the pesah meal with an afikoman. If some of them fell asleep, they may eat [the pesah when they wake up]. If all of them fell asleep they may not eat. Rabbi Jose says: if they napped, they may eat, but if they fell asleep, they may not eat.

5) Siddur R. Saadia Gaon, Haggadah Shel Pesach

וְאִם אִמְרוּהוּ בִטֵּל אֶת הַסֹּדֵר הַקְּבוּעַ, אֲבָל ג' האחרים שמתר לאמרם הנה אחד מהם ההרחבה בקדוש והיא שאומרים

והדבור השני הוספת אגדה שאומרים אותה לפני שאומרים רבן גמליאל אומר:

ר' יוסי הגלילי אומר מגין אתה אומר שלקו המצרים במצרים עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות במצרים הוא אומר ויאמרו התרסמים אל פרעה אצבע אלהים היא ועל הים הוא אומר עד סוף הדבור. ואע"פ שיש בשלש ההוספות האלה אריכות לשון מרובה, אינן מזיקות למי שאמרן מפני שאינן בתוך תפלה.

If one says [this first addition, which is a different kiddush bracha], one nullifies the fixed order. But the other three are permissible to say. The first is an expanded kiddush ... the second is a midrash recited before “Rabban Gamliel used to say”: [R. Saadia has the full text of the plague expansion, including Dayenu] ... And although these three additions are lengthy and wordy, it doesn't hurt to say them because they are not in the middle of the tefillah.

6) Rambam Mishneh Torah Chametz u-Matzah 9:32-33

אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים, ואלו הן: דם, צפרדע, כניס, ערוב, דבר, שחין, ברד, ארבה, חושך, מכת בכורות. רבי יהודה היה נותן בהם סימן: דצ"ך עד"ש באח"ב. רבן גמליאל אומר: כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו: פסח, מצה, ומרורים.

These are [the] ten plagues that the Holy One, blessed be He, brought on the Egyptians in Egypt and they are: Blood; Frogs; Lice; [The] Mixture [of Wild Animals]; Pestilence; Boils; Hail; Locusts; Darkness; Slaying of [the] Firstborn. Rabbi Yehuda was accustomed to giving [the plagues] mnemonics: *Detsakh* [the Hebrew initials of the first three plagues], *Adash* [the Hebrew initials of the second three plagues], *Beachav* [the Hebrew initials of the last four plagues]. Rabban Gamliel says, “Anyone who has not said these three things on Passover has not fulfilled his obligation: the Passover sacrifice, matsa and bitter herbs.”

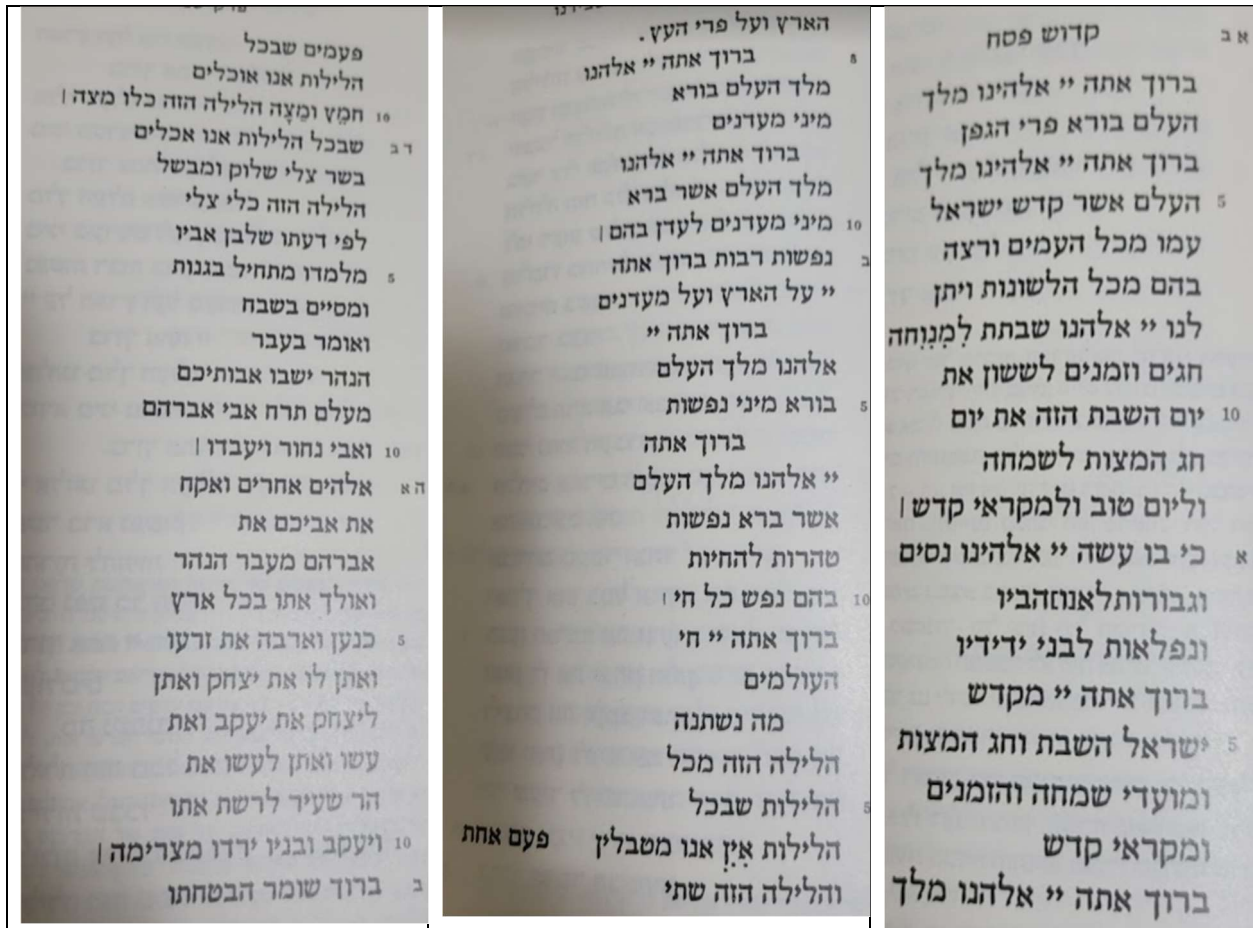
7) Seder Rav Amram Gaon (teshuva of Rav Natronai Gaon)

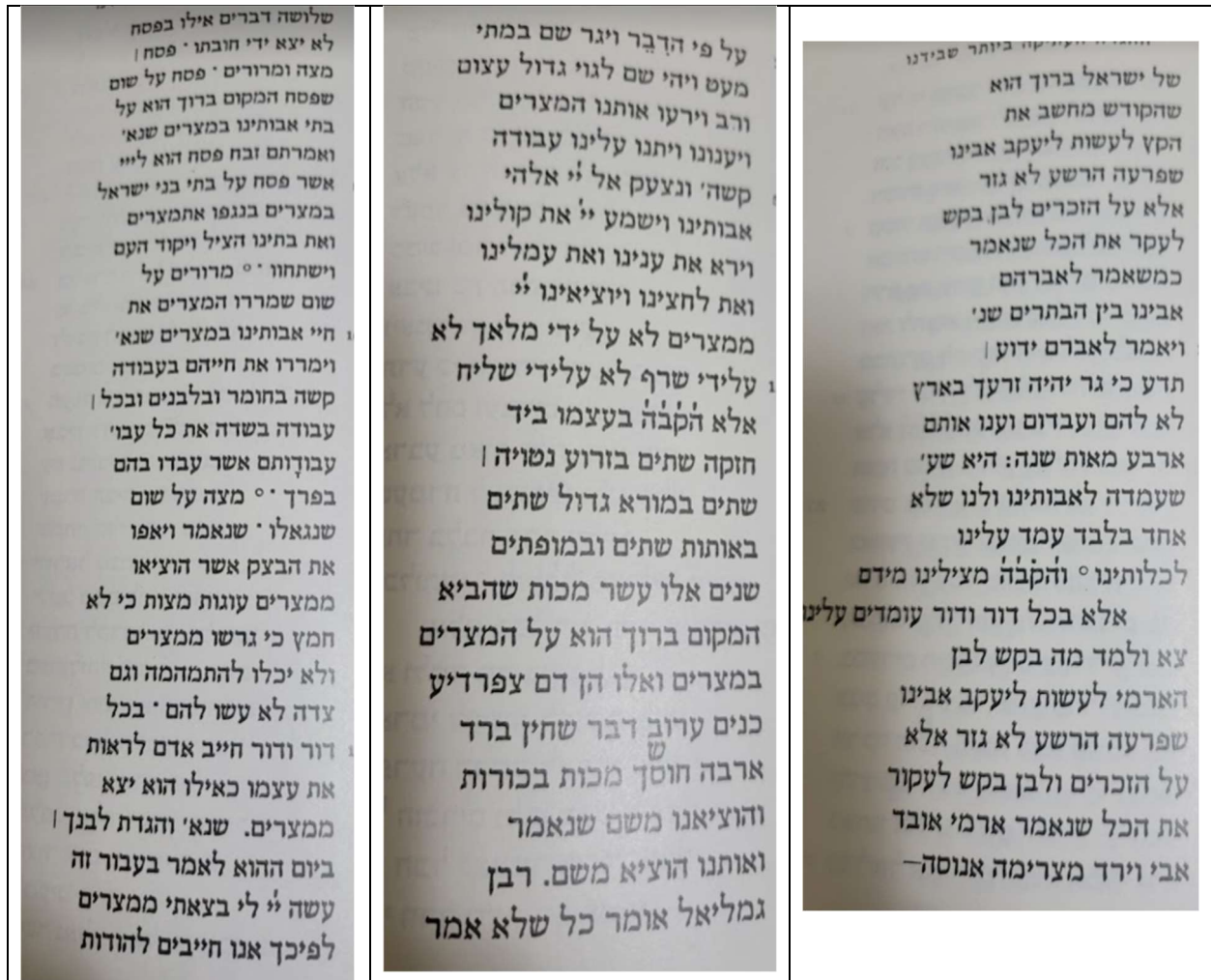
וכך אמר רב נטרונאי ריש מתיבתא: מי שאומר בקידוש של פסח אשר קדש את ישראל, וכשגומרין מה נשתנה אין אומר עבדים היינו לפרעה במצרים ואינו אומר מתחלה עובדי עבודה זרה, אלא אומר ויאמר יהושע אל כל העם (יה' כד, ב) עד ויעקב ובניו ירדו מצרים (שם, ד), ואומר מברוך שומר עד צא ולמד, וקורא ארמי אובד אבי עד שגומר את הפרשה כולה (דב' כו, ה - ח), פסוקים כמות שהן ואין אומר מדרש כלל, ואומר רבן גמליאל (פסחים פ"י מ"ה) ואשר גאלנו (שם מ"ו) והלל תימה גדול בדבר הזה - מי שנוהג מנהג זה אין צריך לומר שלא יצא, אלא כל מי שעושה כן מין הוא וחלוק לב הוא וכופר בדברי חכמים ובזוה דברי משנה ותלמוד, וחייבין כל הקהלות לנדותו ולהבדילו מקהל ישראל, ככתוב (עזרא י, ח) והוא יבדל מקהל הגולה וכי עבדים היינו שאמרו חכמים לא מן התורה הוא, ואמרת לבנך (י) עבדים היינו לפרעה במצרים (דב' ו, כא). ויאמר יהושע אל כל העם לא מתחלה עובדי עבודה זרה הוא, שכך שנינו (פסחים פ"י מ"ד) מתחיל בגנות ומסיים בשבח, ואמרנו (שם קטז סע"א) מאי גנות, רב אמר מתחלה ושמואל אמר עבדים. ואילולי טינא שיש בלבכם וחלוק לבם ואין רוצים לומר דברי משנה ותלמוד, מאי איכפת להם לומר מתחלה. אלא הללו מינין ומלעיגין ובזוין דברי חכמים, ותלמידי ענן ירקב שמו אבי אביו של דניאל, שאמר לכל התועים והזונים אחריו: עזבו דברי משנה ותלמוד ואני אעשה לכם תלמוד משלי, ועדיין הן בטעותם ונעשו אומה לעצמן, ותקן תלמוד של רשע ושל עול לעצמו. וראה מרנא ורבנא אלעזר אלוף דמן אספמיא ספר תועבות שלו שקורין אותו ספר מצות, כמה תחבולות יש בו ועכשו צריכים להנדות, שלא להתפלל עם ישראל בבית הכנסת, ולהבדילם עד שחזרין למוטב ומקבלין עליהם שנוהגין כמנהג של שתי ישיבות, שכל מי שאינו נוהג מנהג שלנו לא יצא ידי חובתו

Thus said Rav Natronai Gaon, head of the yeshiva: Whoever says in Kiddush on Pesah “who has sanctified Israel,” and when they finish “Mah Nishtana” they don’t say “Avadim Hayinu” and they don’t say “In the beginning” (Mitchila) - Rather they just say: “Joshua spoke to the whole nation” until “And Jacob and his sons went down to Egypt” (Joshua 24:2-4); and they say from “Baruch Shomer” until “Tze Ulmad,” and they read “My father was a wandering Aramean” until the end of the section, with the verses as they are and does not say any Midrash at all, and says “Rabban Gamliel says” and “Asher Gaalanu” and Hallel – this is very surprising. Whoever behaves in this way, it is not even necessary to say that he has not fulfilled his obligation. But also - whoever does this is a heretic, and of divided heart, and rejects the words of the sages, and scorns the words of the Mishnah and Talmud. The communities must excommunicate this person and separate him from the congregation of Israel. Didn’t “Avadim Hayinu” that the sages said come from the Torah? “You should say to your child: We were slaves to Pharaoh” (Deut 6:21). And isn’t “Joshua said to the whole people (Josh 24:2) the same as: In the beginning (our ancestors) were idol worshippers? For we learn “Begin with degradation and end in praise” And we said - What is degradation? Rav said “Mitchila” and Shmuel said “Avadim Hayinu.” And unless they had ill will in their heart and didn’t want to say words of Mishnah and Talmud, why would they care if they say “Mitchila”? Rather they are heretics who

mock and scorn the words of Chazal, and are students of Anan, his name should rot, the grandfather of Daniel [al-Qumisi], who said to all of those who mistakenly follow him: Leave the words of Mishnah and Talmud, and I will make my own Talmud for you. And they still follow their mistaken ways and are a nation unto themselves, and have made an evil Talmud for themselves. And Rabbi Elazar Aluf from Spain saw [Anan's] book of abominations that they call "Sefer Mitzvot" – there is much trickery in it. And now we must excommunicate them: that they should not pray with Israel in synagogue, and separate from them until they return to the right way and accept upon themselves the custom of the two yeshivot. Because anyone who doesn't accept our custom does not fulfill his obligation.

8) Eretz Yisrael Haggadah from Cairo Genizah (published by Daniel Goldschmidt)

9) Talmud Bavli Pesachim 116a

מתחיל בגנות ומסיים בשבח. מאי בגנות? רב אמר: "מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו." [ושמואל] אמר: "עבדים קיינו".

One begins with disgrace and concludes with glory. What is "With disgrace?" Rav said: "At first our forefathers were idol worshippers." And Shmuel [or Rava] said: "We were slaves."

10) Rif (R. Yitzchak Alfasi) Pesachim 25b

מתחיל בגנות ומסיים בשבח: מאי גנות אמר רב מתחלה עובדי ע"ז ושמואל אמר עבדים והאידינא עבדינא כתרוייהו

One begins with disgrace and concludes with glory. What is "With disgrace?" Rav said: "At first we were idol worshippers." And Shmuel said: "Slaves." And nowadays we do like both opinions.

11) Talmud Bavli Berachot 60b

”ברוך. אשר יצר את האדם בתבונה, וברא בו נקבים ונקבים, תללים ותללים, גלוי ונדוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או אם יסתם אחד מהם אי אפשר לעמוד לפניך”. מאי חתים? אמר רב: ”רופא חולים”. אמר שמואל: קא שויניהו אבא לכולי עלמא קצירי. אלא: ”רופא כל בשר”. רב ששת אמר: ”מפליא לעשות”. אמר רב פפא: הלכך נמריניהו לתרניהו — ”רופא כל בשר ומפליא לעשות”.

Upon exiting, one says: Blessed... Who formed man in wisdom, and created in him many orifices and cavities. It is revealed and known before the throne of Your glory that were one of them to be ruptured or blocked, it would be impossible to survive and stand before You. With what should one conclude? Rav said: One should conclude: Blessed... Healer of the sick. Shmuel said: Abba, Rav, has rendered everyone sick. Rather: Healer of all flesh. Rav Sheshet said: Who performs wondrous deeds. Rav Pappa said: Therefore, let us say them both: Healer of all flesh, Who performs wondrous deeds.

12) Talmud Yerushalmi Pesachim 10

רב אמר. מתחילה. צריך להתחיל בעבר הנקר ישבו אבותיכם וגו'

Rav said that to begin, one must start with “your forefathers lived on the far side of the River,” etc. (Joshua 24:2–4).

13) Haggadah Shel Pesach

עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ה' אלהינו משם ביד חזקה ובזרע נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפילו פלנו חכמים פלנו גבונים פלנו זקנים פלנו יודעים את התורה מצנה עלינו לספר ביציאת מצרים. וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משבח.

We were slaves to Pharaoh in Egypt, and Hashem our God took us out from there with a strong hand and an outstretched arm. ...

מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, שנאמר: ויאמר יהושע אל-כל-העם, פה אמר ה' אלהי ישראל, בעבר הנקר ישבו אבותיכם מעולם, תרח אבי אברהם ואבי נחור, ויעבדו אלהים אחרים. ואקח את-אביכם את-אברהם מעבר הנקר ואולף אותו בכל-ארץ כנען, וארבה את-זרעו ואמן-לו את-יצחק. ואמן ליצחק את-יעקב ואת-עשו, ואמן לעשו את-הר שער לרשת אותו, ויעקב ובניו ירדו מצרים.

In the beginning our ancestors were idol worshippers, but now the Omnipresent has drawn us to His service. ...

14) Rambam Mishneh Torah Hilchot Chametz u-Matzah 7:4

וצריך להתחיל בגנות ולסבב בשבח. כיצד. מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר עבודת אלילים. ומסים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מהאמות וקרבנו ליחודו. וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסים בנסים ובנפלאות שנעשו לנו ובחרותנו. והוא שידרש מ"ארמי אבד אבי" (דברים כו ה) עד שיגמר כל הפרשה

One must begin with degradation and conclude with praise. How does one do this? One begins relating how originally, in the age of Terach and before, our ancestors denied [God's existence] and strayed after vanity, pursuing idol worship. One concludes with the true faith: how the Omnipresent has drawn us close to Him, separated us from the gentiles, and drawn us near to His Oneness.

Similarly, one begins by stating that we were slaves to Pharaoh in Egypt and [describing] all the evil done to us, and concludes with the miracles and wonders that were wrought for us, and our freedom. And these are the derashot from "An Aramean sought to destroy my ancestor..." until the conclusion of the entire passage.

Mishneh Torah Chametz u-Matza 8:3

ומתחיל בגנות וקורא עד שגומר דרש פְּרִשְׁת (דברים כו ה) "אַרְמִי אוֹבֵד אָבִי" כְּלָה

One starts with degradation and reads until one finishes expounding the parsha of "Arami Oved Avi" in its entirety.